

De Tegentijd

Nieuwsbrief Brussels Brecht-Eislerkoor maart 2007

***“Ich bin ein Brechtianer”
(Boris Vian)***

Eén zwaluw maakt de lente niet. Eén pluim daarentegen wel : de erepluim die dirigente Lieve eind vorig jaar mocht opstrijken voor haar inzet voor het koor (en terloops ook voor de Louis Paul Boon Kring) ! Met dat veertje erbij kan het koor weer zijn vlerken wijd openslaan naar ongekende hoogten.

Vroeger waren er van die lentes, blablabla. Maar de lente die nu komt is ook niet niks. Er liggen optredens in 't verschiets in Kapellen en Zwevegem. Het straatproject in Etterbeek lokt ons weer in de oude Kazerne, dit keer met een programma rond oorlog en vrede. In september voegen we ons eigen koorgeluid aan dat van 14 andere koren, opnieuw in de KVS. Ja-ja, we gaan eerst een discussie ten gronde houden over de seculiere samenleving en de plaats van een Nederlandstalig koor in Brussel.

De kans bestaat dat we onze Brechtproductie in een breder (instrumentaal) geheel kunnen verweven en ook dat we nog in andere steden als Leuven, Gent, Antwerpen, Mechelen optreden. De wil is er, maar met ons totaal-spektakel stellen we wel erg hoge eisen aan de plaatselijke organisatoren.

De opnames voor de DVD zijn gestart dank zij Ruth die erin slaagde enthousiaste collega's van de Academie warm te maken voor ons product. De DVD is niet louter bedoeld als "souvenir", maar moet ook dienen om het koor en de lopende productie nog meer bekend te maken. En de tekstideeën voor Tegentijd borrelen in de hoofden van een groeiend redactieteam. Wat niet betekent dat de andere koorleden zich tot een consumentenrol mogen beperken, want we zijn toch een *Kollektiv*, we werken *partizipativ*, enz.

Dit nummer omvat bijdragen over Brecht (*ja, hij weer*), Korsch (*who the fuck ... ?*), Margate (*olie, weet je wel*), Boon (*L.P.*), Vian (*Boris*), Breda (*actie*) en het Brussels Brecht-Eilserkoor (!!!). Het lijkt wel een beetje van de hak op de tak, maar bij nader inzien houdt alles een verband met wat ons als geëngageerd koor artistiek en sociaal bezig houdt.

Erica en Sabine, Duovoorzitters.

In dit nummer :

Brecht en zijn hoop op verandering (deel 3 van de Brechtfilosofie cursus)

Karl Korsch, de filosoof achter Brecht (Brechtproductie)

Boon en zijn *Kleine Oorlog* (Achter de Gordijnen)

Oliemuziek en Margate (zingen - zingen - zi-i-i-ingen)

Boris Vian (Brechtcomponist/vertolker)

Tegen de Wind mee (koorverhalen)

Ons alle koorleven

Jubilate (koorgeschiedenis deel 3)

Koorgeritsel

Brecht als koesteraar van de hoop

kleine Brechtfilosofie in vier delen, deel 3

Baal of de ongebreidelde levensenergie enerzijds en de twijfel, onmacht en eenzaamheid anderzijds hadden we al. De vriendelijkheid houden we voor het laatst.

In deel 3 staat de hoop op de veranderbaarheid van de wereld centraal.

in beweging

De Brechtiaanse hoop op verandering kennen we. Hij staat verankerd in onze platformtekst : *het grote blijft groot en klein niet het kleine*. Over de *Moldau* heeft Tegentijd al veel geschreven en toch nog niet alles (zie *kadertje*). Brecht is een aanhanger van de dialectiek. Hij schreef er een *Loflied* voor. Maar hij ziet geen einddoel in de verte waar de menselijke geschiedenis op afstevent. Hij blijft bij de dialectiek, de verandering en de verandering van de verandering. De dingen zijn voortdurend in beweging. Brecht is voor het eeuwige zoeken, het altijd-maar-verder-denken. In het *Badener Lehrstück* verwoordt hij zijn visie en blijft er zijn verdere leven trouw aan :

Einverstanden, dass alles verändert wird
Die Welt und die Menschheit
Vor allem die Unordnung / Der Menschen-
klassen, weil es zweierlei Menschen gibt
Ausbeutung und Unkenntnis.
Habt ihr die Welt verbessert, so
Verbessert die verbesserte Welt.
Gebt sie auf !...

Habt ihr die Welt verbessert, die Wahrheit vervollständigt, so
Vervollständigt die vervollständigte Wahrheit / Gebt sie auf ! ...
Habt ihr die Wahrheit vervollständigend die Menschheit verändert,
Verändert die veränderte Menschheit. / Gebt sie auf !

*Akkoord, dat alles zal veranderen / De wereld en de mensheid / Vooral de wanorde / Der mensen-
klassen, omdat er twee soorten mensen zijn / uitbuiting en onwetendheid. / Hebt ge de wereld verbe-
terd, dan / verbeter de verbeterde wereld. / Geef ze op ! ... / Hebt ge de wereld verbeterd, de waar-
heid vervolledigd, / vervolledig de vervolledigde waarheid. / Geef ze op ! ... / Hebt ge de waarheid
vervolledigd, de mensheid veranderd, / Verander de veranderde mensheid. / Geef ze op !*

Sint-Juttemis

Er is hoop op verandering, maar de verandering is de hoop, niet het ideale eindpunt dat dankzij alle veranderingen ergens in zicht zou komen. Dat bezingt Brecht in het *Lied vom Sankt Nimmerleinstag*, door Gerrit Kouwenaar treffend vertaald als *Sintjuttemisdag*, de heilige die niet bestaat en wiens feestdag dus nooit zal gevierd worden.

Het Lied van Sint-Juttemis (uit *Der Gute Mensch von Sezuan*)

Op een dag, en geen mens die dat niet heeft gehoord
Die in sloppen opgegroeid is,
Klimt de armeluiszoon op een gouden troon
En die dag heet sint-juttemis.

Op sint-juttemis, op sint-juttemis / Zit hij op een gouden troon.

Het *Lied von der Moldau* komt uit *Schweyk im zweiten Weltkrieg*, net zoals het bekende *Und was bekam des Soldaten Weib*. De muziek van Eisler verwijst naar de Tsjechische componist Smetana. Maar het gedicht, denken jullie misschien, is toch wel alleen van Brecht ? Mis, dus. Bertolt liet zich inspireren door een ballade van de Franse dichter Maurice Magre. Zijn *Complainte de la Seine* begint met *Au fond de la Seine, il y a ...*

Maar hoe zou Brecht die nu haast vergeten Franse schrijver hebben gekend ? Wel, die *Complainte de la Seine* werd op muziek gezet door ... Kurt Weill, die een tijd in ballingschap leefde in Parijs en daar om den brode componeerde voor het variététheater. Zoals met *Youkali* ! De muziek van *Am Grunde der Seine* klinkt al even operetteachtig als *Youkali*. Maar terwijl *Youkali* tekstueel én muzikaal utopisch-melancholisch is, vertoont het *Lied van de Seine* meer gelijkenissen met de bitter cynische stadslyriek van de jonge Brecht (zoals in *het verdronken meisje*). Want wat ligt er op de bodem van de Seine ? *Il y a de l'or, des armes, des morts, des cailloux et des bêtes grises*, en nog meer fraais dat op de achterflap te ontdekken valt. Erica

En op deze dag wordt de slechtheid onthalsd
En het goede begiftigd met goud
Want werk en beloning vonden eind'lijk één woning
En ruilen ze brood en zout.

Op sint-juttemis, op sint-juttemis / ruilen ze brood en zout.
En het gras kijkt naar de hemel omlaag
En het grint gaat stroomopwaarts op reis
En de mens is slechts goed. Zonder dat hij méér doet
Wordt de aarde een paradijs.

Op sint-juttemis, op sint-juttemis / Wordt de aarde een paradijs.
En op deze dag zal ik vlieger zijn
En generaal word jij.
En jij man met te veel tijd krijgt eindelijk arbeid
En rust, arme vrouw, krijg jij.

Op sint-juttemis, op sint-juttemis / Rust, arme vrouw, krijg jij.
En omdat geen van ons langer wachten kan
Weet, dit alles vangt aan
Niet pas na de nacht om 's morgens half acht
Maar al bij 't eerste gekraai van de haan.

Op sint-juttemis, op sint-juttemis / Al bij 't eerste gekraai van de haan.

In de *Goede mens van Sezuan* stellen drie goden zich de vraag of de mens wel goed genoeg is. Ze dalen af naar de mensenwereld en vertrekken bij hun zoektocht van het idee dat *de wereld kan blijven zoals hij is, als er genoeg goede mensen zijn die een menswaardig bestaan leiden*. Maar de goden vinden slechts één goed mens en die slaagt er bovendien niet in om temidden van alle ellende goed te blijven. Als de goden haar daarop met goedheid overladen, loopt het pas echt fout. Maar de goden weigeren in te zien dat de wereld moet veranderd worden en nemen alle slechtheid op zich. Dan breekt de handeling plots af, het doek valt en een acteur komt naar voor en legt het publiek de vraag voor : *Moet er een andere mens komen ? Of een andere wereld ? Misschien enkel andere goden ? Of helemaal geen meer ?* En het publiek kan naar huis met de opdracht om zelf een antwoord te bedenken.

antwoorden

Er zijn geen eenvoudige antwoorden. In *Die heilige Johanna der Schlachthöfe* sterft de hoofdpersoon op het einde. De pakheren roemen haar om haar opofferingsgeest. Maar in naam van Johanna slaakt het koor een noodkreet die op geweld uitloopt. En dan voegt Brecht nog fijntjes dat laatste vers toe ...

Die aber unten sind, werden unten gehalten
Damit die oben sind, oben bleiben.
Und der Oberen Niedrigkeit ist ohne Mass
Und auch wenn sie besser wären so hülfe es
Doch nichts, denn ohnegleichen ist
Das System, das sie gemacht haben :
Ausbeutung und Unordnug, tierisch also
Unverständlich ...
Darum wer unten sagt, dass es einen Gott gibt
Und kann sein unsichtbar und hülfe ihnen doch
Den soll man mit dem Kopf auf das Pflaster schlagen
Bis er verreckt ist ...
Und auch die, welche ihnen sagen, sie könnten sich erheben im Geiste
Und stecken bleiben im Schlamm, sie soll man auch mit den Köpfen auf das

Pflaster schlagen. Sondern
 Es hilft nur gewalt, wo Gewalt herrscht, und
 Es helfen nur Menschen, wo Menschen sind.

(Die onderaan zijn, worden onderaan gehouden / zodat die boven zijn, boven blijven. / En de nederigheid van die bovenaan is mateloos / en ook al zouden zij beter zijn, het helpt / toch niets, want weergaloos is / het systeem dat ze hebben gemaakt : / uitbuiting en wandorde, beestig dus / onbegrijpelijk ... / Wie daarom onderaan zegt dat er een god bestaat / die onzichtbaar blijft en desondanks hulp biedt / die zou men met zijn hoofd op de plaveien moeten bonken / tot hij eraan is ... / En ook diegenen die beweren dat ze zich in de geest kunnen verheffen / maar in de modder blijven steken, zou men met hun hoofd op de / Plaveien moeten bonken. Kortom / Alleen geweld biedt uitkomst, waar geweld heerst, en / Alleen mensen bieden uitkomst, waar er mensen zijn.)
zondvloed

Het *Badener Lehstück* is van 1929, *Johanna* van 1931 en de *Goede Mens* van 1940. *Schweyk im zweiten Weltkrieg* waarin de Moldau gezongen wordt, komt uit 1943. Deze gedichten overspannen de donkere Hitlerjaren. In 1953 schrijft hij de *Buckower Elegien* en voorvoelt hij dat het “overleven van de zondvloed” niet meer voor hem is. Er lijkt geen hoop meer te zijn op veranderingen, alleen nog de hoop op verandering blijft over.

Beim lesen des Horaz

Selbst die Sintflut
 Dauerte nicht ewig.
 Einmal verrannen
 Die schwarzen Gewässer.
 Freilich, wie wenige
 Dauerten länger !

Bij het lezen van Horatius

Zelfs de zondvloed
 Duurde niet eeuwig.
 Eens verdwenen
 De zwarte wateren.
 Zeker, slechts weinige
 Duurden langer !

In zijn commentaar bij het stuk *Leben des Galileis* (1939) schrijft Brecht : “De onderzoeker of ontdekker is een nobele onbekende die voor zijn ontdekking niet vervolgd werd. Maar plots wordt hij tegengesproken en in een kwaad daglicht gesteld en is hij een bedrieger en een charlatan. Ach dat kennen we toch al lang. De onderdrukte of uitgebuitene wiens de opstand neergeslagen wordt, is plots een oproerkraai die hardhandig aangepakt en nog extra onderdrukt moet worden. Na de inspanning volgt de uitputting, na de misschien overdreven hoop de misschien overdreven hoopeloosheid. Wie zich niet in het moeras laat terugvallen, valt in nog iets veel ergers. Wie al niet eens twijfelt aan de moeite die hij voor zijn idealen over heeft, gaat zijn energie tegen zijn idealen gebruiken ! Geen reactionair is onverbiddelijker dan de mislukte verbeteraar. Geen olifant is wreder tegenover wilde olifanten dan de getemde olifant. En toch leven de ontgoochelden verder in een tijd die klaar is voor de grote verandering. Ze weten het alleen niet.” De tijden veranderen. De tijden.

Brecht was nooit voor één gat te vangen. Hij spiegelde zich aan Empedokles die zelfmoord pleegde door in de Etna te springen. Maar voor zijn sprong gaf de filosoof zijn schoenen aan zijn leerlingen. Die konden hem nooit meer vragen wat hij daar nu juist mee bedoelde.

Kris

Karl Korsch, een eminent dissident

filosoof, marxist, antistalinist en volksvertegenwoordiger

*Waar haalde Brecht de mosterd ? Een beetje overal : bij de chinezen,
bij de bokkers en de gangsters, in de bijbel en bij de Russen.
Maar ook bij Karl Korsch. Jos is de gids.*

Eind jaren 20 in Berlijn bezocht Brecht lezingen van prof. Karl Korsch, doctor in de

rechten en in de filosofie, theoreticus van het marxisme, anti-stalinist^o, volksvertegenwoordiger, eminent lid en notoir dissident van de Duitse communistische partij. Brecht en Korsch hebben talrijke persoonlijke ontmoetingen gehad, organiseerden samen politiek-filosofische studiegroepen en bleven levenslang met elkaar corresponderen. Tijdens zijn asiel heeft Brecht herhaaldelijk gepoogd Korsch bij zich in de buurt te hebben en bood hem onderdak aan, want studie van het marxisme zonder Korsch leek hem ondenkbaar. In de grote Brecht-biografie van Klaus Völker komt zo'n 15 keer de naam Karl Korsch ter sprake. Dat is evenveel als Kurt Weill. Toch komen we niet zo heel veel te weten over die Karl. Brecht noemde hem : "mijn leraar". Wie is die Korsch, de iets oudere tijdgenoot met wie Brecht vele opvattingen deelt ?

biografie

Karl Korsch (°Tostedd, Lüneburger Heide 1886 - ⁺Cambridge Massachusetts 1961) studeerde filosofie en rechten in Duitsland en specialiseerde zich in Engels en internationaal recht in Engeland, waar hij ook de arbeidersbeweging en het syndicalisme bestudeerde. Tijdens de eerste wereldoorlog dient hij vier jaar in het Duitse leger. Hij wordt oorlogs-tegenstander en sluit zich aan bij de USPD (Duitse onafhankelijke socialisten). De linkervleugel van die partij creëert in december 1918 de communistische partij van Duitsland, de KPD, die snel een massapartij wordt. Tijdens de Duitse revolutie maakt Korsch deel uit van de Arbeidersraad van Meiningen. In 1919 wordt hij lesgever en later professor aan de universiteit van Jena. Dat professoraat wordt hem in 1924 al weer afgenomen om politieke redenen. In 1923 is Korsch een van de oprichters van het *Institut für Sozialforschung* in Frankfurt am Main. Hij wordt afgevaardigde in de Landtag van Thüringen en in oktober 1923 wordt hij er minister van justitie in een nauwelijks drie weken durende ouvriëristische regering. Van 1924 tot 1928 zetelt hij in de Reichstag in Berlijn. Hij is ook hoofdredacteur van het theoretisch tijdschrift van de KPD (*Die Internationale*, in 1915 opgericht door Rosa Luxemburg).

onhandig

Korsch is een briljant theoreticus, maar in concrete actuele politieke kwesties niet altijd de handigste (vindt ook Brecht). Hij komt al snel in aanvaring met de officiële partijlijn van de Duitse communisten. Korsch, aanvankelijk een aanhanger van Lenin, publiceert in 1923 *Marxismus und Philosophie*, een breekpunt met wat toen doorging voor leninisme. Zijn antistalinisme levert hem de banvloeken van de Communistische Internationale op. Hij neemt ontslag als hoofdredacteur van *Die Internationale* en organiseert met een aantal medestanders een linkervleugel binnen de KPD. In 1926 wordt hij

^o Nu moet het er wel van komen ... de redactie belooft een stukje over Brecht en Stalin voor het volgend nummer.

uit de partij gezet. Vijftien uit de partij gestoten Reichstag-afgevaardigden groeperen zich dan in een parlementaire fractie : de *Linke Kommunisten*. Korsch onderhoudt goede contacten met linksen uit andere partijen en bewegingen, o.a. met de Russische groep *Democratisch Centralisme*, met de anarchisten en met linkse SPD'ers. In de Spaanse burgeroorlog steunt hij de libertairen. Hij zet zich in voor de vrijlating van gevangen genomen tegenstanders van het Stalinregime.

kritisch

Op de avond van 27 februari 1933 houdt Karl Korsch zijn laatste lezing in Duitsland. Onderwerp : kritisch marxisme. Die nacht brandt de Reichstag. Korsch duikt onder en vlucht naar Engeland. Daar wordt hij uitgewezen, emigreert naar Denemarken en vervolgens, in 1936 naar de USA. Van 1943 tot '45 komt hij aan de kost als professor in New Orleans. Voor de rest zet hij in Amerika als zelfstandig, onafhankelijk geleerde zijn historisch-kritische studies voort. Hij sterft er, na een lange ziekte, in 1961.

We mogen de ideeën van Brecht en die van zijn vriend Korsch niet gelijkschakelen. Korsch was niet Brechts enige bron van kennis van marxisme, maar wel een heel belangrijke. Bertolt Brecht bezat een bibliotheek vol geschriften over marxisme. Ook persoonlijke relaties, o.a. met de communisten Fritz Sternberg, Hermann Duncker en Karl Korsch, brachten hem tot het marxisme. Die invloeden waren niet gelijklopend. Sternberg bijvoorbeeld was veel meer partijgetrouw en dogmatischer in de leer dan Korsch. Op 1 mei 1929 ziet Brecht persoonlijk hoe de politie het vuur opent op een verboden arbeidersdemonstratie. De sociaal-democratische Polizeipräsident Zörgiebel had de demonstratie verboden. Brecht wordt communist. Maar wat voor een ? Alleszins geen partijcommunist.

sporen

Kennis van het marxisme is voor Brecht van levensbelang. "Toen ik *Das Kapital* van Marx las, verstond ik mijn stukken", zegt Brecht. Met de marxistische professor Karl Korsch heeft Brecht een leerling-leraarrelatie, wat een vriendenrelatie wordt. Bertolt Brecht over Karl Korsch : "Zijn hulp bij mijn werk is onschatbaar. Hij ontdekt alle zwakheden. En hij doet onmiddellijk voorstellen. Hij weet veel. Naar hem luisteren is moeilijk, zijn zinnen zijn heel lang. Zo brengt hij mij geduld bij." We mogen aannemen dat zo'n relatie sporen nalaat, en die vinden we inderdaad ook terug in Brechts theoretische en literaire geschriften.

Brecht deelt alleszins met Korsch diens kritisch-revolutionaire opvatting van het werkelijkheidsbegrip : niet de van de mens onafhankelijke materiële processen maar de mens zelf (de historische, niet de universele) en zijn bewust handelen als ingreep in de geschiedenis staan centraal. Daarmee situeert hij zich in één bepaalde richting van het marxisme. De visie van Brecht (en Korsch) op de reële rol van het bewustzijn bepaalt mee hun visie op de veranderbaarheid van de wereld, op het begrip realisme, op de functie van kritiek en kunst (en genot). En levert de aanzet tot zware conflicten met medestanders in het marxisme o.a. met kunsttheoreticus Lucacz. Communisme is meer dan de verovering van de staatsmacht en de materiële productiemiddelen. Korsch legt de nadruk op opvoeding als voorbereiding van het individu tot het socialisme en op bewustmaking via o.a. syndicale actie. Dat legt de basis voor de revolutie en een socialistische

economie. Hij beklemtoont de rol van het bewustzijn en het belang van zelfontplooiing door actie in de strijd. Brechts opvatting over theaterkunst sluit daar mooi bij aan en sluit ook verrassend nauw aan bij inzichten uit de moderne gedragswetenschappen ; maar dat is een heel ander verhaal...

realisme

Marxisme is voor Brecht veel meer dan een visie die via personages en handelingen tot uiting komt in zijn stukken. Marxisme bepaalt ook zijn werkwijze en zijn stijl, wat op zich weer veel meer is dan techniek of vormgeving. "De schrijvende realist gedraagt zich in ieder opzicht realistisch : tegenover zijn lezers, tegenover zijn schrijfwijze (zichzelf), tegenover zijn stof" (Brecht). Deze haast totalitaire greep van het marxisme en het realisme-begrip (zoals hij het hanteert) op zijn kunst heeft bij Brecht schijnbaar paradoxa-le effecten. Die alles overspannende visie op kunst en kunstenaar werkt bevrijdend en anti-dogmatisch, plaatst de kunstenaar in een weliswaar dienende maar tegelijkertijd autonome positie en veroorzaakt een luchtgevende golf moderniteit in de verstarrende vij-ver van het socialistisch realisme. Dat alles heeft te maken met de opvatting van Brecht (en Korsch) over realisme en materialisme. Bewustzijn is een productieve kracht.

Brecht kan soms in één woord verschrikkelijk duidelijk zijn, en misleidend. Pak hem dus maar niet op één woord. In *De Moeder*, de eerste kennismaking van ons koor met Brecht, onderkent Brecht duidelijk het belang van de partij, maar tegelijkertijd richt hij zich, over de partij heen, tot zijn doelgroep – ja zelfs zijn doelindividu - de arbeider : *jij moet leren, jij moet de leiding overnemen*. Als Brecht, ontevreden over de impact van zijn eerste leerstuk - het heeft potverdomme succes ! – de kritiek opzoekt, richt hij zich rechtstreeks tot de toeschouwer, de arbeider, terwijl hij de kritiek van de partij naast zich neerlegt. Anderzijds, in vele geschriften schijnt Brecht de termen "massa" en "partij" als synoniemen te gebruiken. Neen, simpel is Brecht niet. En we hebben het hier alleen maar over Brechts "lust" in marxisme en communisme. Hij was een alleseter; oosterse fi-losofieën vormden ook een van zijn dada's.

slot

Tot besluit een samenvattend citaat van Brechtvertaler Ton Naaijens (nawoord bij de Nederlandse uitgave van *De verhalen* van B.

Brecht) : "... in de *Keuner*-verhalen, die tegelijk met de leerstukken ontstaan, treedt de denkwe-reld van het marxisme, waarin het individu gezien wordt als een kruispunt van maatschappelijke tegenstellingen, in alle scherpste naar voren. En Brecht schrijdt weer eens door de vries-tunnel van de leer zonder in de orthodoxe kou te verstarren. Tot op het laatst van zijn leven zal hij overigens pleiten voor een 'verandering van de wereld' – op basis van het denken van zijn leer-meester Karl Korsch, die vond dat de marxisti-sche theorie zich moest aanpassen aan de histo-rische context, in plaats van heilig en onwrikbaar vast te staan. Het *Boek der Wendingen Meti* ... is zo'n document van de omgang met de marxis-tische leer. Het lijkt Brecht vooral te gaan om een andere belichting van de menselijke verhou-dingen, wetende dat *de lerende belangrijker is dan de leer*.

Jos

Louis Paul Boon, de 'averechtse realist'

Als alles goed gaat en we Kapellen en Zwevegem overleven, dan staan we eind april weer met onze koorvoeten in de Etterbeekse paardenstront. Vital voert ons op in Kleine Oorlog van L.P. Boon. Dat vraagt om toelichting natuurlijk.

Als je wilt weten waarom Louis Paul Boon als een 'averechts realist' betiteld wordt, lees dan *Mijn Kleine Oorlog*. Zoals elke avantgardist was Boon in de jaren na de oorlog driftig op zoek naar een nieuwe – literaire – vorm. Een vorm die realistischer was dan al het voorgaande. Een vorm die het verbrokkelde naoorlogse wereldbeeld recht zou doen. Geïnspireerd door de vormexperimenten in de jaren '20 en '30 van de Amerikaanse schrijver John dos Passos en vrijwel gelijktijdig met de vernieuwingen die het Italiaanse Neorealisme voortbracht in de cinema, schreef Boon zijn kleine maar grootse oorlogsnovelle.

filmliefhebber

In 1945 schreef hij oorlogscursiefjes voor het weekblad *Zondagspost*. Tezamen zouden deze de basis voor *Mijn Kleine Oorlog* leggen. Met de ene na de andere ontsprekende zin, welgemeende vloek en trefzeker verwoorde anekdote – alles in een geheel eigen spelling en punctuatie – creëerde Boon een in de literatuur unieke kroniek van de Tweede Wereldoorlog. De novelle is een opeenstapeling van verhaaltjes. De een nog bijtender, ontroerender, tragikomischer dan de ander. De openingsverhaaltjes zijn misschien nog wel de indrukwekkendste. Het zijn de eerste dagen van de oorlog. De Belgische soldaten voeren een gedoemde strijd tegen een Duitse oprukkende overmacht.

“Ik wist dat van de abeele er lag met opengescheurden schouder maar ik keek er toch niet naar ik draaide mijn hoofd naar de luitenant van de 9de die op de kleine kassei met de armen open hen stond te verwijten van saligaud's en boche's net of zij dat aan den overkant van het albertkanaal konden hooren. Er was anders al lawaai genoeg, vlak naast ons schoot er 1 den band van zijn mitrailleur leeg hij zat op een stoel dien hij uit de cremerie gehaald had en het scheen hem misschien net hetzelfde spektakel te zijn van op de nationale schietbaan. Buiten de stukas dan. En buiten dien verschikkelijken dorst. Bah zei de telefonist dat is zooals uw lot ligt als ge sterven moet dan sterft ge.”

verscheurd

Boons zorgvuldig geconstrueerde *rush of blood through the head* leest alsof het op papier gesmeten is. De taal is subversief, verscheurd, rauw en kinderlijk tegelijk en verhaalt nietsontziend over collaborateurs, kolendieven, Flaminganten, profiteurs, angsthazen en de gestapo. In welke groep je hem ook indeelt – het gaat allemaal om Boons legendarische *de kleine man*. De hypocrisie, lafhartige, opportunistische Vlaming, om wie – met een bittere trek om de mond – gelachen mag worden. Want dat is één van de belangrijkste kenmerken van de talloze verhaaltjes in *Mijn Kleine Oorlog*: nooit zijn ze tragisch genoeg om niet te eindigen met een kwinkslag.

In 1953 en 1956 verschenen *De Kapellekensbaan* en *Zomer te Ter-Muren* – samen de dubbelroman die als Boons *magnum opus* wordt beschouwd. Zijn oorlogsnovelle vormt een perfecte inleiding op beide dikke pillen. Dezelfde taalexperimenten, hetzelfde wereldbeeld, grotendeels dezelfde thematiek. Alleen al als prelude van die werken is *Mijn Kleine Oorlog* een onmisbaar stukje literatuur.

door Jurgen Tiekstra 20 mei 2006

olliemuziek vanop de promenade muziek uit een “economische komedie”

Hoe is het mogelijk ? Een opgevoerd stuk van Weill uit 1928 is bijna volledig zoek geraakt. Gelukkig hebben we Margate nog. En meteen onthullen we ook wie nu eigenlijk de tekstdschrijver is ...

Weill heet in zijn leven verschillende keren met alles gebroken en is opnieuw begonnen. Maar met de Regisseur Erwin Piscator heeft hij heel zijn leven contact gehouden. Toch hebben ze maar één project samen tot stand gebracht : *Konjunktur, een economische komedie*. Piscator bracht het in april 1928 in Berlijn op de planken. Het oorspronkelijk idee en de eerste versie is van de journalist Leo Lania. Hij had zich in Duitsland beroemd gemaakt door bijtende stukjes te publiceren over de Hitlerprocessen in 1924 in München. Piscator herwerkte de tekst van Lania echter grondig en werd daarbij geholpen door zijn dramaturg Felix Gasbarra. Deze schreef ook enkele liedteksten die dan door Weill op muziek gezet zijn. De eer dus komt dus toe aan Gasbarra om met een kadertje veruend te worden (zie hiernaast).

Schouwtoneel is een onderontwikkeld land op de Balkan. Het zou wel Roemenië kunnen zijn. Drie kruimeldieven zijn toevallig op olie gestoten en dat lokt een hele horde machtige bonzen uit Amerika, de Sovjetunie en andere landen. Gevolg is (citaat uit een toenmalige toneelkritiek) “het gevecht der Groten en de uitbuiting van de zwakken, moord en doodslag, grandioos bedrog en primitieve zakkenvullerij”. Het had Brecht kunnen zijn.

Helaas zijn slechts enkele brokstukken van *Konjunktur* bewaard gebleven. Van de muziek van Weill betreft het enkele afzonderlijke stukjes zoals *Arbeitsrhythmus I, II en III* en *Arbeitsong I en II*. Sommige heeft Weill later opnieuw gebruikt in zijn Broadway-opera *Street Scene* als muziek bij filmopnames die Piscator maakte. Van andere muziekfragmenten wordt vermoed dat ze eigenlijk afkomstig zijn uit een vroeger samenwerkingsproject met Piscator, hij weer, dat nooit afgewerkt geraakte, een dansproductie met de werktitel *Maschinen*. Later werden al de overgebleven stukjes samengevoegd tot de suite *Öl-musik* waarvan *Die Muschel von Margate* nu deel uitmaakt. Overigens worden *Die Muschel* dan aan een razend tempo gezongen.

Als zoon (°7/7/1895) van een Italiaan en een Berlijnse bracht Felix Gasbarra zijn jeugd door in Kreuzberg (Berlijn) en Pincio. In 1920 leert hij Erwin Piscator kennen. Hij kon direct bij hem beginnen als dramaturg en zette met Brecht en Leo Lania de eerste versie van *Schwejk* op de planken. Met Piscator schreef hij daarna samen het boek *Das politische Theater*. In 1931 vindt hij definitief zijn ware roeping : luisterspelen schrijven. Na wereldoorlog II wordt hij beroemd met een serie satirische luisterspelen waarin hij typische vertegenwoordigers van een Europees land opvoert (dé Italiaan, dé Fransman, ...)

Fahnen am Matterhorn is een luisterspel dat hij nog in zijn beginperiode schreef. Het ontstond in 1929, toen hij waarschijnlijk nog in contact met Brecht was. Misschien niet toevallig is het thema van dit luisterspel nauw verwant aan een stuk waar Brecht toen ook mee bezig was, *Flug der Lindberghs*. Het gaat over een wedstrijd om als eerste een prestatie neer te zetten (in dit geval het bedwingen van de Matterhorn) en baadt in die typische sfeer van heldenverering voor vliegeniers, poolreizigers en bergbeklimmers. Een Italiaan en een Engelsman beklimmen samen de *Matterhorn* en gunnen elkaar het lukken van de onderneming niet. Ten slotte splitsen ze zich op en geraakt de Engelsman eerst boven. Maar hij is de Union Jack vergeten en moet zijn windjack aan de vlaggenstok hijsen. Het geheel wordt voor de luisteraars indirect weergegeven via een tweegesprek tussen twee toeristen, een geheide scepticus en een geboren optimist.

Tegendraadse en tedere anarchist

antimilitarist, dichter, songwriter en jazzmuzikant

Niet voor één net te vangen, die Boris Vian. En een tedere anarchist, dat hebben we al eens gehad. We gaan iets van hem zingen én de man is bekend om zijn franse vertolkingen van Brechtliederen. Redenen genoeg voor Erica om Boris Vian even voor het voetlicht te halen.

Vian (1920 - 1959) schreef één van de mooiste anti-oorlogsliederen aller tijden: *Le Déserteur*. Een staaltje van geweldloos verzet. Het dateert uit de periode van de Franse koloniale (Indo-China, Algerije) en werd meteen gecensureerd op de Franse openbare omroep. De aanhef *Monsieur le Président* werd door opportunisten (niet door Vian zelf) veranderd in "Messieurs qu'on nomme grands" om door te censuur te geraken en ook de oproep tot dienstweigering werd afgezwakt, waardoor de teneur van het lied verwaterde.

Le Déserteur bestaat ook in een Nederlandse versie van Ernst van Altena en werd ons doorgestuurd door het Bredase koor *Tegen de Wind mee* (zie hierna). Misschien past het wel in het project *Militair Etterbeek* waaraan ons koor op 28 april meedoet. Wie de originele versie wil beluisteren, kan terecht bij Anke of Erica die platen hebben van Boris. Wie graag zijn aanpassingen van Brecht-songs bekijkt en luistert naar (uittreksels van) de liederen van Boris Vian zelf, surft naar www.borisvian.fr, waar ook informatie te vinden is over het leven en het werk van deze *Bison Ravi*.

Monsieur le président
Je vous fais une lettre
Que vous lirez peut-être
Si vous avez le temps
Je viens de recevoir
Mes papiers militaires
Pour partir à la guerre
Avant mercredi soir
Monsieur le président
Je ne veux pas la faire
Je ne suis pas sur terr
Pour tuer des pauvres gens
C'est pas pour vous fâcher
Il faut que je vous dise
Ma décision est prise
Je m'en vais déserteur
(.....)
Je mendierai ma vie
Sur les routes de France
De Bretagne en Provence
Et je dirai aux gens :
« Refusez d'obéir
Refusez de la faire
N'allez pas à la guerre
Refusez de partir »
S'il faut donner son sang
Allez donner le vôtre
Vous êtes bon apôtre
Monsieur le président
Si vous me poursuivez
Prévenez vos gendarmes
Que je n'aurai pas d'armes
Et qu'ils pourront tirer

In november 2003 hield *De Standaard* een enquête bij een klein gezelschap van artiesten en kenners die *Masters of War* (1963) van Bob Dylan uitriepen tot nummer 1 onder de anti-oorlogsliederen. "Een verweer tegen een overheid die oorlogen begint", noemde Dylan zijn lied zelf en hij brengt het protestlied enkel nog op symbolische momenten zoals 11 september. *Shipbuilding* (1983) van Elvis Costello en Clive Langer staat op nummer 2. De derde plaats wordt ingenomen door Willem Vermandere met *Duizend soldaten* (1987). Vier en vijf zijn weer Engelstalig: *What's going on* (1971) van Marvin Gaye, *War* (1970) van Edwin Starr (kennen we nog van de antioorlogsbetogingen) en *Imagine* (1971) van John Lennon. Maar ook de Franse muziektraditie kent zijn protestliederen en zo staat "onze" *Le déserteur* op 7 en *La butte rouge* van Montéhus op 10. Maar er zijn ook liedjes van Jean Ferrat, Georges Brassens en recenter van Renaud vernoemd. Uit Duitsland haalden twee songs van Hanns Eisler (!) de lijst, *Der Graben* (Tucholsky) en *Solidaritätsslied* (Brecht), en verder nog *Soldat soldat* van Wolf Biermann en *99 Luftballons* van het pongroepje Nena

Tegen de Wind Mee

Het Bredase koor "Tegen de Wind Mee" bestaat 30 jaar en viert dat met een weekendje Ardennen. Misschien zijn we bij de gelukkigen en worden we door hen voor een gezellig samenzingen uitgenodigd.

Tegen de Wind Mee heeft een traditie van tientallen jaren in het opluisteren van allerlei bijeenkomsten. In januari 2006 zongen zij bijvoorbeeld nog de gemeenteraad van Breda toe in protest tegen de ontruiming van de Heilig Hart-kerk. Op internet zijn er van alle aankondigingen en verslagen te vinden.

Ze noemen zich dan ook een actiekoor. Het is een term die in Vlaanderen met zijn strijd-, wereld-, protest- en solidariteitskoren niet zo gangbaar is. Een actiekoor luistert een meeting op, is solidair met actievoerders, brengt een bijdrage bij een huldiging, ... In Nederland is deze actievorm populair, getuige het feit dat Breda nog een concurrerend actiekoor kent : .....

Zij brengen o.a. een *zorgopera*, met vijf liederen over bezuinigingen, 'rolstoeldelers', etc. Ze vinden het heel inspirerend te kunnen zingen "over dingen die hen bezighouden en dat te kunnen delen met een prima groep mensen, bij wie ze een gevoel van solidariteit hebben."

In 2002 bestond *Tegen de Wind Mee* 25 jaar en brachten ze in eigen beheer een jubileumboekje *Eens zal de tijd ...* én een CD : *Kom luister naar dit lied ...* uit.

Een ander Nederlands koor uit de actietraditie is *Jan en Alleman* uit Den Haag. Al meer dan 30 jaar zingt het koor voor een betere wereld. In de jaren '70 en '80 zongen ze tegen de kernwapenwedloop, voor vrouwenemancipatie, een beter milieu en tegen apartheid. In de jaren '90 gaven ze hun mening over falende politici, uitbreiding van Schiphol, schending van de mensenrechten en het gebrek aan vrede in de wereld. *Jan en Alleman* heeft anno 2005 nog genoeg om zich druk over te maken, en dat lieten ze horen in een 35+jubileumsconcert in 2006. Hiernaast hun programmalied.

Koor Jan en Alleman - Van de gekken

Wie heeft er tegenwoordig nou nog idealen
Wie gaat er nog voor z'n ideeën in de slag
Nu je niet eens je hypotheek meer kunt betalen
En de benzineprijzen stijgen met de dag ?
Wie neemt er nog de moeite om zich te verbazen
Over de haast waarmee we naar de bliksem gaan ?
Alleen een aantal onververbeterlijke dwazen
Die eisen dat daar nu eens iets aan wordt gedaan

Want je moet gek zijn om te durven blijven dromen
Over een maatschappij die toekomstkansen heeft
Enfin, dus zal het van de gekken moeten komen
Of deze wereld ons normaal-zijn overleeft

Wie maakt er zich nog druk om hongerende landen
Waar zo veel kinderen creperen ieder uur
Wanneer je bij het warme maal met lange tanden
Gehakt moet eten, want een biefstuk is te duur ?
Wij krimpen in en daarom kan de rest verrekken
Wie vindt dat nou niet redelijk als dat gebeurt ?
Alleen een stel naïef-sociaal bewogen gekken
Dat ondanks alles over eerlijk delen zeurt

Want je moet gek zijn om te durven blijven dromen
Over 't recht dat ieder mens op voedsel heeft
Enfin, dus zal het van de gekken moeten komen
Of deze wereld ons normaal-zijn overleeft

Wie durft er toe te geven dat de tijd gaat dringen
Dat alles om ons heen verloedert en vervuult
Zolang in dode bossen toch nog vogels zingen
En op 't wad nog altijd wel een zeehond huult
Wie is geïnteresseerd in toekomstpessimisten
En dan : gepieker heeft al zo wie zo geen zin
Alleen een zootje maffe Greenpeace activisten
In rubber bootjes tegen alle stormen in

Want je moet gek zijn om te durven blijven dromen
Dat menselijke stommitieit z'n grenzen heeft
Enfin, dus zal het van de gekken moeten komen
Of deze wereld ons normaal-zijn overleeft

Wie heeft er nog het lef een nieuwe boom te poten
Of wie begint er nog met liefde aan een kind ?
Alleen dat soort niet-klein-te-krijgen idioten
Dat weigert om normaal te zijn ... en doof ... en blind

BBEK stelt zich voor

Drie collega's stellen hun muzikale interesse voor. Dit keer komen heuse "kaderleden" van het koor aan het woord. Ze hanteren respectievelijk de voorzitterspen, de dirigeerstok en de voorzittershamer.

Het soort muziek dat je graag hebt, hangt meestal af van omstandigheden. Zoals genieten van de sfeer in een restaurantje, een glas wijn dat je drinkt op een zonnig pleintje. Bij ons thuis speelde niemand een instrument, maar we zongen heel veel. Liefst om een boodschap uit te dragen. Als klein kind kende ik al veel strijdlieden, de sombersten het eerst (het was kort na de oorlog). Elk lied bleef daarbij een baken op een soort denkbeeldige tijdlijn : weversopstanden (*Pour chanter Veni Creator ...*), partizanenlieden uit alle mogelijke periodes en landen, kamplieden, de onderdrukking van de Weense arbeiders in 1934, enz ... Naderhand beschouwd weinig opbeurends voor een zesjarige. Maar er waren ook vrolijke momenten toen ik met mijn Bomma dansend achter de fanfare liep tijdens de kermis of op de markt kon luisteren naar de draaiorgelman. Of toen ik de Slavische volksmuziek leerde kennen. En mijn eerste confrontatie met "Oosterse" klanken in Sarajevo in 1956. En het Franse chanson.

Klassieke muziek leerde ik kennen via de radio : er was hooguit twee uur variétémuziek per dag en de rest werd gevuld met ernstige muziek en belcanto. Ik had een afkeer voor operettes en wat daarop lijkt, zoals *Youkali* bijvoorbeeld (vergeef me Kurt Weill, voor de rest hou ik van je). Via mijn eerste lief op school – hij was de zoon van een musicoloog – ontdekte ik de Zuid-Nederlandse polifonisten en jazz. Op fuifjes dansten we als tieners op dixie en new orleans. Eigenlijk hou ik van heel veel soorten muziek, als de klanken maar niet te onnatuurlijk scherp zijn. À propos natuur, ik luister graag

naar polifonische, wat ruige volksmuziek uit Corsica of Sardinië. En naar *I Muvrini* uit hun beginperiode. En naar de Latijns-Amerikaanse strijd- en liefdeslieden. En als je me morgen zou vragen, zou mijn lijstje er misschien helemaal anders uitzien. *Es wechseln die Zeiten*, zoals we zingen. *La donna è mobile* ! Erica

1. Er is veel muziek die ik graag hoor, oud en nieuw, gezongen en gespeeld ; alleen opera is niet echt mijn ding. Mp3-downloaden is mij vreemd, ik koop of huur CD's, of leen ze van goede vrienden ...

2. Buiten het koor was ik actief met muziek bezig in mijn beroepsleven (muziekpedagogie), en daar blijft nog af en toe een gastcollege van over. Overigens zing en dans en speel ik nogal eens met de kleinkinderen ... Muziek beluisteren blijft natuurlijk een dagelijkse bezigheid.

3. Waar ik warm voor loop : alle activiteiten waarin mensen proberen om het leven en de wereld beter te maken, t.t.z. het imperialisme, het neoliberalisme en het fascisme bekampen door kennis, ontmoeting en actie. Voor de

Voor de uitgeverij EPO (ja ja, ik beken dat ik gebruik !) redigeer ik boeken in de reeks *Muziek*, en andere manuscripten (houd het in de gaten : binnenkort verschijnt er een boek over enfant terrible Arno !) Aan de Louis Paul Boonkring besteed ik ook heel wat tijd, en met plezier ! (Wat is dat eigenlijk die Boonkring ? Zie www.lpboonkring.be) Lieve

Ik probeer het toch nog ... Ik heb er bij manier van spreken wakker van gelegen. Ik durf het bijna niet te zeggen, maar door mijn eivolle leven (werken en kinderen) blijft mij niet veel tijd over om muziek beter te leren kennen. Mijn grote favoriet op dit ogenblik (en al een hele tijd) is Stef Bos. Ik ben vooral vaak 'gepakt' door zijn teksten

die reageren op de maatschappij, maar vaak ook gewoon mooie (liefdes-)liedjes zijn. Verder word ik soms verrast door een heel mooi stukje klassiek op de radio, schrijf dan naarstig op wie of wat het is, maar zoals ik al zei, het komt er dan meestal niet van dat verder uit te zoeken. Dat komt nog ... Dus ik heb niet zo veel cd's, weet niet veel over mp3, ga niet vaak naar concerten. (Misschien word ik nu wel afgezet als co-voorzitster ?)

Buiten het koor zing ik af en toe nog in een klein groepje, meestal folk. Dat is een probeersel. Het is echter moeilijk om, wanneer je een professionele begeleiding zoals in het koor gewoon bent, me goed te voelen in het 'samen liekes' zingen in een huiskamer. Ik ben dus een beetje verwend en vrees dat dit geen lang leven beschoren is. Ik ben ook een actieve ver-

voerdienst van mijn kinderen naar de muziekschool waar ik beurtelings een les gitaar met Suzan en een les piano met Felix mee mag maken.

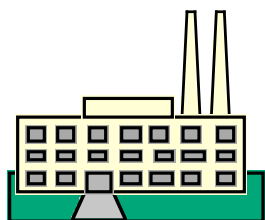
Wat dat politieke/culturele engagement betreft, verschuil ik me weer graag achter mijn gebrek aan tijd. Het zit me dwars dat ik hier geen pasklaar antwoord op heb. Eigenlijk denk voor een aantal dingen wel warm te kunnen lopen (ecologie bv.), maar mijn gebrek aan tijd hindert me en vlakt me misschien ook wat af. Dat is spijtig. Ook hier reken ik erop dat dat weer goed komt. Brr, hier laat ik het bij, ik vond het een hele klus. Sabine

Een blik in het verleden (3)

Jubilate, driewerf hoera voor de techniek

In deze derde aflevering laten we Jos Vandersmissen aan het woord. Hij is Limburger en sinds kort opgenomen in het redactieteam van het tijdschrift dat u in handen houdt. Pionier en veteraan van ons aller strijdkoor, is Jos, de man achter veel teksten van ons koorrepertoire. We voelden Jos aan de tand over het stuk "Jubilate" dat werd opgevoerd vanaf eind '89.

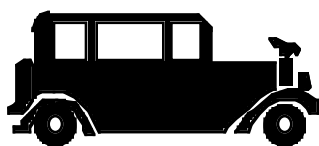
TT : Jos, jij bent één van de bezielers geweest van het stuk *Jubilate*. Was *Jubilate* het werk dat het koor leidde naar de persoonlijke thema's, eerder dan naar de maatschappelijke, een evolutie die Erik ons vorige keer schetste ? Jos : Neen, ik denk het niet. *Jubilate* gaat over de vooruitgang en over de rol die technologie in ons leven speelt. Het gaat over communicatie en informatie en de impact daarvan op onze samenleving. Het gaat natuurlijk ook over het interpersoon-

lijke, over de verhouding tussen de mensen en het gaat over macht. We lieten ons inspireren door het verhaal van *Prometheus**, die de mens het vuur schonk. Vuur staat hier natuurlijk symbool voor vooruitgang. Walter Heynen schreef de muziek en Willy Marivoet deed de regie.

TT : Een stuk dus dat de technologie flink op de korrel neemt ? Jos : Neen, het punt is natuurlijk veeleer wat je met de technologie aanvangt. Het zou absurd zijn je te keren tegen de vooruitgang, maar vooruitgang moet idealiter wel ten dienste staan van het welzijn van de mens, vind ik. Je moet deze productie ook kaderen in de tijdsgeest van de DIRV (derde industriële revolutie) en heel de hype rond *Flanders Technology*. Vlaanderen werd echt afgeschilderd als een vat met allemaal hardwerkende mensen die de technologie op handen droegen. Het was de opkomst van de automatisering en de robotika. Maar de vraag die wij ons stelden was of de mens hier eigenlijk wel beter van werd. Het is mijns inziens nog steeds een zeer actueel thema. Nog deze week las ik in een krant over een engelse studie die beschrijft dat wij qua productiviteit nog altijd aan de kop staan. Als beleidsman of als econoom, die natuurlijk in functie staan van het beleid, kan je daarmee hoog van de toren blazen. Men pakt daar stevast mee uit.

TT : Het is het tegenargument van de beruchte 'hoge loonkost' een zogenaamde economische handicap die we zouden hebben. Jos : Men zou evengoed kunnen stellen dat de Vlaamse werknemers de zotste ter wereld zijn. Het stuk is geschreven na de sluiting van Philips Eindhoven en dat verhaal zit er natuurlijk ook een stukje in.

TT : Met het verhaal van Volkswagen nog steeds in de actualiteit : de geschiedenis herhaalt zich ? Jos : Zeker weten.

TT : maakt de techniek ons leven dan niet makkelijker ? Onze moeders moesten het doen zonder wasmachine, droogkast, vaatwasautomaat ... Jos : Al die hulpmiddelen hebben er natuurlijk voor gezorgd dat er een aantal taken voor ons gedaan worden. Tot wat heeft het echter geleid ? Zijn we er vrolijker, beter, relaxer van geworden ? Ik denk veeleer dat we er nog flexibeler en dienstbaarder van geworden zijn. De vaste wasdag op zaterdag, waarbij de ketel gestookt werd, hoeft niet meer. Wat is ervoor in de plaats gekomen ? Meer beschikbaarheid, voor wie of wat ? Het *Lied van oorzaak en gevolg* beschrijft deze denkwijze. De redenering is : als er een aantal problemen zijn die voortkomen uit de techniek - zure regen, levensmoeheid, kanker, inflatie - is de oplossing van deze problemen dan ook te vinden in de techniek ? Zo draai je natuurlijk in het rond. Of je kan je afvragen of vooruitgang steeds een verbetering is voor de mensheid ?

TT : Hoe zat het met de opvoeringen van dit stuk ? Jos : wel *Jubilate* was het eerste stuk waarbij er een beetje moest geacteerd worden. Het waren

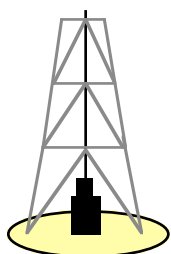
*Prometheus is de oudste god in de Griekse mythologie. Hij is aan het vuur gekoppeld. Hij werd gezien als de vriend en de weldoener van de mensheid. Hij was de zoon van de Titaan Iapetus en de zeenimf Clymene of de Titanes Theia. Prometheus en zijn broer Epimetheus kregen de taak humaniteit te creëren en de mensheid en het dierenrijk te voorzien van de gave om te overleven.

Prometheus' naam betekent nadenkend. Hij gaf de mens een mooiere vorm en liet hem rechtop lopen. Daarna ging hij naar de hemel waar hij een toorts aanstak met vuur van de zon. Het beheersen van vuur dat Prometheus aan de mens had geschonken, was het mooiste en meest nuttige geschenk dat een wezen kon krijgen."

de scene. Al meteen zijn er een aantal mensen op afgehaakt die vonden dat het sober en rechthoekig moest gebracht worden. Een van de liederen bezingt de weldoendheid van de douche. We moesten daarbij een beweging maken waarmee we aantoonde dat we ons koesterden onder de waterstralen. Wel het moeten maken van zo'n beweging veroorzaakte meteen een hele revolutie binnen het koor. Sommige knapten daar volledig op af. Wat we nu doen met Vital is veel meer, maar toen was dat echt een hele grote verandering.

TT : Prometheus wordt gestraft door de goden. Lopen we via de vooruitgang en de technologie in onze eigen val ? Jos : Laten we niet doemdenken. Maar toch, de techniek heeft ons oorlog en verdoemenis gebracht. In het *Lied van de falende techniek van het vrede stichten* hebben we het over het overwicht van steeds meer technologie tot we uitkomen aan de kernkracht en zijn overwicht op de dynamiet. De vooruitstrevendheid betekent hier meer en meer slachtoffers maken. Van vooruitgang gesproken ...

TT : Dankje Jos voor dit stukje geschiedenis en de mooie inzichten.

Katlijn Uw reporter op de fiets

KOORGERITSEL

Koorgeritsel is er voor al uw berichten aan de wereld in het algemeen en aan uw koormedemensen in het bijzonder.

Brecht, de visionair !

De Duitse theatermaker Matthias von Hartz (geboren in 1970) wil net als Brecht de economische processen begrijpelijk maken voor een groot publiek. In onderstaand citaat karakteriseert hij Brecht als visionair : *“Wat je bij Brecht kan lezen over het kapitalisme is ronduit tragisch, omdat het vandaag de dag precies zo is uitgekomen als Brecht het zich tientallen jaren geleden niet kon voorstellen en het desondanks beschreven heeft. Vermoedelijk is Brecht voor vele van onze tijdgenoten zo dood dat ze hem niet willen horen of zie. Maar tegelijk is hij zo levend dat je hem telkens weer gewaar wordt en dat je hem op vele plaatsen en in allerlei omstandigheden dringend in je buurt wenst. Chapeau !”*

Jean-Marie D., Brecht fan of plagiaris ?

Het houdt niet meer op ! Na de titel van onze Brechtproductie schaamteloos te hebben afgekeken en gebruikt voor zijn politiek statement *Recht(s) voor de Raap*, lijkt het wel of Dedecker uit *Lof op de Dialectiek* citeert. Gevraagd of hij eventueel met het VB zou samengaan, zei hij sibillijns en met West-Vlaamse tongval : *Ze-eg niet nooi-ooit !* Dat hij zich vooral niet inbeeldt dat hij bij het BBK welkom is als coalitiepartner laat staan als zanger.

About livingStone, starring Pol Klank

LIVINGSTONE Born : Ghent, Belgium, 2004. LIVINGSTONE is an audio-visual collective and houses artists from many different backgrounds. 'Beating heart' is the LIVINGSTONE-ensemble. This formation brings a mix of various influences, of which jazz and red wine are probably the most dominant ones. Each show takes the audience on a musical and visual trip that feeds the imagination. As a band LIVINGSTONE also plays different repertoires and acts as musical re-enforcement for theatercompagnies. Thomas No.1, the founding father of LIVINGSTONE, travelled half the world

with recording equipment and a camera. On his return he started working with al these impressions and translated them into a live-show. He shapes timeless musical tales with jazz as the grammar and improvisation as the common language, brings faraway places back to life in a different context and leaves soundscapes and images to be an authentic voice to the stories. *thomas Noël* : piano, rhodes, melodica, soundscapes - *jan verbeeck* : guitar - *jorg d'hondt* : double-bass, elec. bass - *wim neyrinck* : soprano, tenor - *patrick van den heede* : wood, steel & clay - *micha van den driessche* : drums - *marianne hoeken* : trumpet - **pol (klank) segers** : tuba - *joris buysse* : sax, bassoon, flute - *phillippe de chaffoy* : violin - *hanns vermersch* : video - *jozef de koninck* : video - *jesus azogue* : video - *greet vyvey* : sound livingstone.com.be

Dode Soldaat, legende of werkelijkheid ?

We kennen *De legende van de dode soldaat* van Brecht, over de gesneuvelde soldaat die wordt opgegraven en geprepareerd om weer ten strijde te trekken in dienst van de keizer, een nieuwe dood tegemoet. Volgens mij nogal bij de haren getrokken door meneer Bertolt B. Hoe verzint hij het ? Gewoon de krant lezen en een beetje doordenken dus. Dit is een authentiek krantenbericht : "Het Amerikaans leger heeft per vergissing zo'n 75 intussen overleden soldaten een brief gestuurd met de melding zich opnieuw aan te bieden voor militaire dienst ... De brieven werden eind december verstuurd naar zo'n 5.100 Amerikaanse soldaten die momenteel geen dienst doen. Maar hierbij werd gebruikt gemaakt van een verouderde gegevensbank." (krant van 8 jan 2007, bron DPA). Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Een leger, radeloos na jaren uitzichtloze oorlogvoering, ook. Dat was zo in 1918, in 1944, in 1975 (Vietnam, remember?), enz, enz ... Jos

HIJ ALWEER

**Dan weer hoor je :
die Brecht, die heeft
weliswaar veel ge---,
maar niet heel goed.
Moet een geweldig
fantasieloze
Jan Grijp geweest zijn,
type haan,
even snel eraf
als erop.**

**Maar al die vrouwen dan ?
Allemaal zo mooi en zo
knap en zo
velen ?
Altijd drie tegelijk. Terwijl
hij de derde nog
binnen
deed, tijpte de
tweede
de manuscripten, dagverse
verzen, die
de derde dan
direct voordroeg
voor het enthousiaste**

**publiek, waartussen
al wachtte de
vierde, de
vijfde, de
zesde, tenminste,
dat is wat je leest
voortdurend.**

**Dan weer hoor je -
Waar ligt hier de waarheid ?
Ik bedoel, dat moet toch
te achterhalen zijn !
Men heeft er toch
recht op te weten te
komen waarmee en waardoor
en waarom hem die vrouwen zo-
danig. Je moet toch
van de Klassieken leren
kunnen ?**

Robert Gernhardt - 1987

Complainte de la Seine

Au fond de la Seine, il y a de l'or,
Des bateaux rouillés, des bijoux, des armes ...
Au fond de la Seine, il y a des morts ...
Au fond de la Seine, il y a des larmes ...
Au fond de la Seine, il y a des fleurs ;
De vase et de boue, elles sont nourries ...
Au fond de la Seine, il y a des coeurs
Qui souffriront trop pour vivre la vie ...

Et puis des cailloux et des bêtes grises ...
L'âme des égouts soufflant des poisons ...
Les anneaux jetés par des incomprises,
Des pieds qu'une hélice a coupés du tronc ...
Et les fruits maudits des ventres stériles,
Les blancs avortés que nul n'aima ...
Les vomissements de la grand'ville ...
Au fond de la Seine, il y a cela ...

O Seine clémente où vont les cadavres,
O lit dont les draps sont faits de limon,
Fleuv' des déchets, sans fanal, ni hâvre
Chanteuse berçant, la morgue et les ponts,
Accueil' le pauvre, accueil' la femme,
Accueil' l'ivrogne, accueil' le fou,
Mêle leurs sanglots au bruit de tes lames,
Et porte leurs coeurs, parmi les cailloux ...

Au fond de la Seine, il y a de l'or
Des bateaux rouillés, des bijoux, des armes.
Au fond de la Seine, il y a des morts ...
Au fond de la Seine, il y a des larmes.

Muziek van Kurt Weill (1900 - 1950) -
Tekst van Maurice Magre (1877 - 1941)